

Ton van de Nieuwenhuyzen

Eindhoven, 20 april 2015

Geachte pastoor Goris,

Op 4 mei aanstaande zullen voor de 70^e maal de Nederlandse slachtoffers in WOII worden herdacht. Ik wil deze gelegenheid aangrijpen om u, als pastoor van de Sint Petrusparochie, op de hoogte te brengen van een opmerkelijke verzetsdaad van een verre voorganger van u, namelijk pastoor van Mol van de voormalige Pastoor van Ars parochie. Hij was pastoor van 1937 tot zijn plotselinge overlijden in 1948. Zijn dood werd diep betreurd weet ik uit overlevering.

Voor zover ik weet is over specifiek katholiek verzet in Eindhoven weinig of niets bekend. Ten onrechte, de stad Eindhoven springt er wat met name hulp aan vervolgte Joden betreft in vergelijking met de rest van Nederland gunstig uit. Volgens de heer Nouwens ten Cate van het NIOD hebben slechts in drie steden in Nederland 60% van de Joden de oorlog overleefd. Dat zijn Utrecht, Enschede en Eindhoven [onderhavige artikel is in mijn bezit]. Wat de verklaring is zal ik verderop toelichten.

In het Anne Frankplantsoen aan de Dommel is een simpel monument opgericht ter herinnering aan de 304 Eindhovense joden die zijn vermoord in Hitlers concentratiekampen. Wat er niet bijstaat is dat er in Eindhoven voor de oorlog rond de 900 joden woonden.

Katholieken, zoals onder andere pastoor van Mol, hebben in het geval van Eindhoven, naast Philips [de zogenaamde 'Philipsjoden' in Vught!], in het redden van vervolgte Joodse medeburgers een belangrijke rol gespeeld.

Ik zal eerst de verbondenheid van mijn familie met de Pastoor van Ars parochie en pastoor van Mol in het bijzonder schetsen. De familie van moeders kant, Schouten, is afkomstig uit Lith, het Dorp aan de Rivier, zoals beschreven in Antoon Coolens befaamde roman en de daarop gebaseerde speelfilm uit 1959 van Fons Rademakers. Grootvader was gemeentesecretaris in Lith [en 'schatter van dranklokalen' zoals in zijn aanstellingsbrief te lezen valt, hij lustte inderdaad een borrel] en bevriend met toen nog kapelaan van Mol. Toen deze pastoor werd in de Pastoor van Ars parochie ried hij de familie aan te 'emigreren' naar Eindhoven, dit vanwege de grotere toekomstkansen van de kinderen in de grote stad. Hij regelde zelfs een woning aan de St. Philomenastraat nummer 5 onder de rook van de kerk.

Grootvader werd gemeenteambtenaar in Eindhoven en later in Waalre. Een positie die het hem in de oorlog mogelijk maakte distributiebonnen achterover te drukken t.b.v. Joodse onderduikers. Een deel daarvan ging naar zijn zoon, priester in de congregatie van de priesters van het Heilig Hart, die toen leraar wiskunde was aan het juvenaat Christus Koning in Helmond. In de kelder onder de toren waren onderduikers ondergebracht.

De ooms en tantes trouwden in de Pastoor van Ars kerk en veel van de kinderen, waaronder ik, zijn er gedoopt. Voordat mijn vader met zijn buurmeisje, mijn moeder, in 1946 trouwde woonde hij als kostganger op nummer 7 in bij de familie Reijnders.

In juli 1942 stuurden tien kerkgenootschappen, waaronder de Rooms-Katholieke Kerk met de moedige kardinaal de Jong aan het hoofd, een protesttelegram aan Rijkscommissaris Seyss-Inquart waarin zij zich verzetten tegen de vervolging van Joodse medeburgers. Toen – tegen bevel van Seyss-Inquart – dit telegram in alle katholieke kerken vanaf de kansel werd voorgelezen, volgden vergaande tegenmaatregelen, waaronder de arrestatie van 245 Joodse katholieken, zoals karmelietes Edith Stein.

Wat deed pastoor van Mol nog meer behalve voorlezen? Hij verordonneerde in vertrouwde kring, waaronder de familie Reijnders en mijn vader: “de Joden worden geholpen”. Hij zette in zijn parochie een netwerk op van mensen bij wie joodse onderduikers werden ondergebracht. Zo gebeurde het dat op de zolderkamer van mijn vader bij de familie Reijnders een joods gezin huisde bestaande uit vader, moeder en dochter. Mijn vader sliep voortaan onder de hanenbalken. Dit ging een tijd goed, tot de pastoor waarschijnlijk door de Nederlandse politie tijdig gewaarschuwd werd dat er verraad in het spel was. Nog voor de inval van de Duitsers werd de Joodse familie door het netwerk in de parochie op een ander adres ondergebracht. Het ligt voor de hand dat dit gevaarlijke werk zich in de grootste discretie afspeelde. Over de omvang van het netwerk, noch over het aantal mensen dat door de hulp van pastoor van Mol en zijn mensen de oorlog heeft overleefd kon mijn vader ^{geen} nadere informatie geven. “Je wist alleen wat je moest weten.” Wellicht beschikt u over meer bronnen.

De these van Nouwens ten Cate dat Joden in de steden Utrecht, Enschede en Eindhoven een grotere overlevingskans hadden is dat deze bevolkingsgroep als kleine minderheid meer druk voelde om te assimileren, dit in tegenstelling tot b.v. Amsterdam. Joden in de genoemde steden onderscheidden zich niet als zijnde anders, maar waren burgers die in plaats van naar de zondagse mis in de Catharinakerk op zaterdag naar de synagoge aan de Kerkstraat gingen, net als de Catharinakerk eveneens gebouwd door bouwmeester Pierre Cuypers. Van de synagoge rest nog een tegel in het plaveisel als herinnering.

Toen Joden in toenemende mate in de knel kwamen door de vervolging van de Duitse bezetter waren vele andersdenkenden, in het geval van Eindhoven meestal katholieken, bereid Joden te helpen.

Ter adstructie dient mijn vader als voorbeeld. Hij was in die jaren in de handel werkzaam als expediteur-agent, zeg maar van een soort van Gend&Loos. Vele zaken in de binnenstad hadden een Joodse eigenaar. Goederen werden besteld bij mijn vader en hij zorgde ervoor dat deze op tijd geleverd werden. Voor zijn werk kreeg hij een bepaalde commissie. Zaken deed hij zoals toen gebruikelijk was vanuit een café aan de Markt.

Toen de nood aan de man kwam heeft hij Joden met wie hij zaken deed geholpen. Uit dankbaarheid hielpen deze hem na de oorlog financieel toen hij vlak na mijn geboorte [ja, ik ben een echt gelukskind!] bestolen werd van een grote som geld. Als kind ben ik getuige geweest dat mijn vader in de binnenstad met heren van blijkbaar Joodse afkomst gesprekjes aanknoopte. Als ik vroeg met wie hij had staan praten zei hij: “Oh, dat was mijnheer Bennink, een Joodse zakenman die ik in de oorlog heb geholpen en hij mij toen ik het financieel zwaar had.”

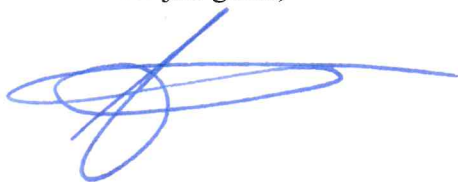
Deze verhalen vertelde mijn vader me niet lang voor zijn dood in 1993. Ik zeg erbij met enige schroom, hij ging absoluut niet prat op zijn verzetswerk. Hij sprak daarentegen wel met enige minachting over de ‘blauwe overalls’ [Binnenlandse strijdkrachten] die na de bevrijding van 18 september 1944 plotseling overal opdoken ‘het leek plotseling of iedereen in het verzet had gezeten.’ Toen ik suggereerde een verzetspensioen aan te vragen, hij had geen groot pensioen,

wierp hij dat bijna verontwaardigd van zich. 'Het was onze christelijke plicht en daarvoor vraag je geen geld,' was zijn antwoord.

In de geest van mijn vader is het niet mijn bedoeling postuum een monument voor hem op te richten, maar nadrukkelijk wel voor pastoor van Mol. Hij bracht tenslotte de moed op om te doen wat hij moest doen als mens en als priester en was daardoor een lichtend voorbeeld voor zijn parochianen, in het bijzonder mijn grootvader en mijn vader.

Een aantal feiten heb ik proberen te checken bij Jan Spoorenberg, voormalig archivaris bij de gemeente Eindhoven en kerkganger in de Petruskerk. Bij hem was niets bekend over de activiteiten van pastoor van Mol in de oorlogsjaren. Reden te meer om wat ik uit overlevering weet aan u door te geven, opdat niet vergeten wordt wat niet vergeten mag worden en gehoord wordt wat gehoord moet worden.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.